

Η ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΥΠΟ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ ΑΜΠΕΛΑ

Τιμολέων Ἀμπελάς

πᾶσαν ἐσπέραν αὐτοκτονοῦντας ἀπὸ σκηνῆς τοὺς καὶ τὰς ἡθοποιοὺς.

Τὰ ἐννέα δέκα τῶν δραμάτων ἐτελείωνον μὲ τὴν στερεότυπον αὐτοκτονίαν· πάντες δὲ οἱ γράψαντες δράματα ἐφόνευσαν πολλοὺς δι' αὐτοκτονίας· ἐγὼ αὐτὸς τοῦλάχιστον ὅταν πρὸ δέκα καὶ πλέον ἐτῶν ἔγραφον τοιαῦτα, ἀπετελείωσα κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον δέκα τοῦλάχιστον ἥρωας δραμάτων, οὗς ἡ ἱστορία μοὶ παρέδωκεν ὡς πρὸς δὴ ποτε ἀποθανόντας· εἰς ἐμὲ ποιητικῇ ἀδείᾳ ἄφριετο ἡ ἐκλογή τοῦ ὅπλου—κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν μονομάχων—ἐνθυμοῦμαι μάλιστα ἓνα, τὸν Λέοντα Καλλέργην, φο-

νευθέντα διὰ πνιγμοῦ ἐντὸς σάκκου, ὃν διέσωσα τῆς ἀπὸ σκηνῆς τοιαύτης τελευτῆς, ἀντικαταστήσας τὸν σάκκον διὰ δηλητηρίου! Ἠκολούθησα δὲ τὴν ἱστορίαν, ὅταν διέβλεπον ἐν τῇ αὐτοκτονίᾳ πρωτοτυπίαν τινά· οὕτω τὴν Κλεοπάτραν ἀφῆκα ν' αὐτοκτονήσῃ διὰ δόλητος ὀφθαλμοῦ, φερομένου ἐπὶ σκηνῆς ἐντὸς καλάθου σύκων.

Μολαταῦτα ἡ μέθοδος τοῦ δίδειν πέρας εἰς τὰ δράματα δι' αὐτοκτονίας μοι εἶχε φανῇ τοσοῦτον πεπαλιωμένη καὶ οἱ τοιοῦτοι θάνατοι ἁπλῶς ἀπίθανοι πλέον, ὥστε ἤρχισα σκεπτόμενος περὶ ἄλλου εἶδους θεῶν ἀπὸ μνηχανῆς καὶ εἰς τι τοιοῦτο, ἀνέκδοτον ἔτι, ἀπεμιμήθην κατὰ γράμμα τὸ τέλος ὅπερ ὁ συγγραφεὺς τῆς *Maria di Rohan* δίδει εἰς τὴν ἡρώϊδα του, ἥτοι καταδικάζει αὐτὴν «εἰς ζωὴν μετ' ἀτιμίας.» Καὶ πράγματι οἱ θηρεύοντες τὸ πιθανὸν ἐν τοῖς δράμασι ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν, ὅπερ ἐπὶ δεκαπενταετίαν σχεδὸν δὲν ἔδλεπέ τινα αὐτοκτονοῦντα, ἤθελε κατασταθῇ βαθμηδὸν ἀπίθανος ἡ αὐτοκτονία. Εἶχον δὲ ἀρχίσει νὰ μεταχειρίζωνται ταύτην ἐπὶ τὸ κωμικώτερον καὶ πάντες ἐνθυμοῦνται μικρὰν κωμωδίαν πολυλάκις διδαχθεῖσαν, ἣς ὁ ἥρωας ἀπειλεῖ τὸν φιλόργυρον θεῖόν του ν' αὐτοκτονήσῃ, ἀποπειρώμενος νὰ βυθίσῃ εἰς τὸ στῆθος του τὸ ἐκ στέατος κηρίον.

Τὰ πράγματα ὅμως μετεβλήθησαν ἐπ' ἐσχάτων, ἀποθνήσκουσι δὲ πραγματικῶς αὐτοκτονοῦντες σήμερον πλείότεροι τῶν ἀπὸ σκηνῆς αὐτοκτονούντων, τὸ δ' ἀληθές δράμα μετηνέχθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς εἰς τὰς ἐν μέσαις Ἀθήναις αἰθούσας, εἰς τὰ φρέατα, εἰς τὴν Φρεαττὺν, εἰς τὴν Πικροδάσνην, ἐδῶ δὲ — εἰς τὴν μακαρίαν νῆσον τῶν Φιιάκων — εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τοὺς τάφους· ὁσημέραι δὲ καὶ νέοι ἀνευρίσκονται καὶ ἀσφελέστεροι τρόποι αὐτοκτονίας, ὧν φρικτότερος ὁ κατ' ἀπομίμησιν τῶν πνιγομένων κυνῶν, ὃν μετεχειρίσθη ἐσχάτως ἐνταῦθα νέος εἰκοσιτριετής, προσδέσας εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ μέγαν λίθον πρὶν πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ αὐτοκτονήσῃ «χωρὶς νὰ ἔχῃ,» ὡς ἔγραφεν, «καμμίαν ἀφορμὴν, ἀλλὰ μόνον, διότι ἐδαρύνθη αὐτὸν τὸν μάταιον κόσμον.»

Τί συμβαίνει λοιπὸν εἰς τὴν ἄλλοτε φαιδρὰν, τὴν εὐέλπιδά ἑλληνικὴν κοινωνίαν, ἐκ τῶν σπλάγχχνων τῆς ὁποίας ἐξέρχονται τοσοῦτοι ἀπογοητευμένοι, κεκοπιακότες πρὶν ἔτι ἀνέλθωσι τὸν ἀνήφορον τοῦ βίου, ἢ πρὶν πάρωσι φυσικῶς τὸν κατήφορον

αὐτοῦ; Τὸ θέμα εἶνε βεβαίως ἄξιον καὶ τῶν κοινωνιολόγων καὶ τῶν φρενολόγων καὶ τῶν ἱερωμένων, καὶ τῶν διδασκάλων καὶ παντὸς ὁρεῖλλοντος ἀμέσως ἢ ἐμμέσως νὰ προλαμβάνη τάσεις ἀνεξηγήτους εἰς λαὸν, εἰς ὃν τέως ἦν ἄγνωστον τὸ ἀγγλικὸν spleen καὶ τὸ βρῦ τῶν κατοίκων ἀνηλίων πόλεων τοῦ Βορρᾶ. Εἰσῆχθημεν ἄρα γε λεληθότως εἰς περίοδον ἐπιδημίας αὐτοκτονιῶν, οἷας ἀναφέρει πού ἡ ἱστορία ἐπελθούσας συνεπείᾳ ὠρισμένων μεγάλων αἰτίων, ἢ αἱ ἐν Ἑλλάδι αὐτοκτονίαι ἀνθρώπων διαφόρου τάξεως, ἡλικίας καὶ ἀναπτύξεως εἶνε μεμονωμένα οὕτως εἰπεῖν ἀποτελέσματα νευρικῶν ἢ ἐγκεφαλικῶν διαταράξεων, προσλθουσῶν ἐξ ἡθικῶν ἢ φυσικῶν αἰτίων; Ὁ ὅπως-δήποτε γνωρίσας τοὺς εἴκοσι—τριάκοντα αὐτοκτονήσαντας κλίνει νὰ παραδεχθῇ τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώμην, καί τοι οἱ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν τελευταίων αὐτοκτονιῶν γράψαντες ἤχθησαν μετὰ τινος πειθοῦς εἰς γενικώτερα συμπεράσματα. Οὕτως, εἰς μὲν ἀπέδωκε τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν εἰς τὰς ἀπομιμήσεις, ἥτοι ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ προδιατεθειμένοι εἰς τοιαύτας ἀπεγνωσμέναις ἀποφάσεις, ἀναγινώσκοντες τὰς περιγραφὰς τῶν αὐτοκτονιῶν, σπεύδουσιν εἰς ἀπομίμησιν· ἕτερος δὲ βαθύτερον θελήσας νὰ εἰσδύτῃ εἰς τὰ πράγματα, ὁ κ. Στ. Ξένος ἀποδίδει τὰς αὐτοκτονίας εἰς τὴν ἐπελθούσαν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τινος κίνωνικῆς μεταβολῆς καὶ νόθευσιν τῶν ἡθῶν καὶ εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ ἐν Ἀθῆναις χρηματιστηρίου, τοῦ διενεργήσαντος τὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας τῶν παγιδευθέντων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐν αὐτῷ.

Ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς ἐλληνικὴ κοινωνία δὲν εἶνε ἡ πρὸ εἴκοσι καὶ πλέον ἐτῶν εὐελπίς, αὐτάρκης, ἡ σχετικῶς λιτοδίαίτος καὶ μετ' ὀλιγωτέρων πόθων ἐπιδεικτικῶ βίου, δὲν εἶνε συζητήσιμον, ὡς ἐπ' ἴσης καὶ ὅτι αἱ χρηματιστικαὶ ἐν Ἑλλάδι θύελλαι διετάραξαν τὴν κοινωνικὴν γαλήνην ὡς διατείνεται ὁ κ. Ξένος· ἀλλ' ἐξετάζων τις τοὺς ὅπως-δήποτε γενομένους γνωστοὺς λόγους τῶν αὐτοκτονησάντων δὲν ἀνευρίσκει ἀκριβῶς τὰς αἰτίας καὶ ἀφορμὰς, ὧς ἐνέγραψαν οὗτοι. Ὅτι ὅμως καὶ εἰ λόγοι οὗς ἀνέφερον οὗτοι δυνατὸν νὰ σχετίζωνται πρὸς τινὰς τῶν εἰρημένων αὐτοκτονιῶν, εἶνε ἐπ' ἴσης ἀληθές· διότι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν παρκαθροῦνται ἀποθαρρυντικὰ τινα συμπτώματα ἐπερχομένης λεληθότως κοινωνικῆς ἀπογοητεύσεως. Οὕτως, ὅταν

τις ἀκούη ὅτι ἐκ τῶν εὐφόρων πεδιάδων τῆς Λακεδαιμόνος πολλοὶ καθ' ἑκάστην μεταναστεύουσιν εἰς Ἀμερικὴν ἐν γνώσει ὅτι ἐκεῖ θὰ δυστυχήσωσι, μόλις κερδίζοντες ξηρὸν ἄρτον διὰ τῆς μεταπωλήσεως στραγαλίων ἢ τῆς στιλβώσεως ὑποδημάτων· ὅταν τις βλέπῃ εἰς προκηρυσσόμενον ἐν μέσαις Ἀθήναις διαγωνισμόν πρὸς πλήρωσιν ἑνδεκα θέσεων ἐξηκονταδράχμων τελωνοφυλάκων προσερχομένους δικασίους εἰκοσιεννέα ὑποψηφίους, δύναται νὰ τραπῇ εἰς σκέψεις ἡκιστα φαιδράς. Βεβαίως οἱ πλεῖστοι τῶν μέχρι χθὲς αὐτοκτονησάντων δὲν θεωροῦνται ὡς ὑποκύψαντες εἰς τὸ μοιραῖον τέλος ἐξ οἰκονομικῶν μόνον στενοχωριῶν καὶ δὲν δύνανται νὰ προκαλέσωσι μελέτας βαθυτέρας περὶ ὑποδόσκοντος κοινωνικοῦ ἐν Ἑλλάδι νοσήματος, πάντως ὅμως δίδουσιν ἀφορμὰς εἰς ἔρευναν καὶ νύξιν αὐτοῦ· διότι περὶ αὐτῶν μὲν, γνωστῶν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ ἐγένετο πολὺς ἐν ταῖς ἡμετέροις λόγος· δὲν εἶναι ὅμως ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς ὅτι καὶ ἄλλοι, ἀνώνυμοι, βραδέως αὐτοκτονοῦσιν ἐν ταῖς μεγάλαις ἰδίως κοινωνίαις, αἵτινες ἀπὸ τινων ἐτῶν ὑφίστανται λανθάνουσιν τινα ζύμωσιν, ἢ, ἐπὶ τὸ εὐφημότερον, ἀνάπλασιν, ἢ, ἐπὶ τὸ ναυτικώτερον, κλυδωνισμόν· ἐν τῇ πάλῃ δὲ ταύτῃ οἱ στερούμενοι ἐπαρκoῦς θάρρους καὶ ἰωδείου ὑπομονῆς εἰς ἀντιμετώπισιν τῶν συμφορῶν, ἢ τοῦ ναυαγίου τῶν πόθων των, καταλαμβάνονται ὑπὸ λυπομανίας ἢ μελαγχολίας, ἢ ὑποχονδρίας, ἥτις ἄγει αὐτοὺς εἰς τὴν αὐτοκτονίαν, ἢ εἰς τὸ φρενοκομεῖσθαι· διότι αὕτη μὲν αὕτη ἢ αὐτοκτονία φαίνεται καθ' ἑαυτὴν πρᾶξις ἀνθρώπου τολμηροῦ καὶ γενναίου, τὰ ἀρχικὰ ὅμως αἰτιατὰ προκαλέσαντα τὴν ἐν στιγμαῖς διαταράξεως ἀπεγνωσμένην ταύτην ἀπόφασιν, προδίδουσι δειλίαν ἀνθρώπου μὴ ἔχοντος τὸ θάρρος ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἠθικὰς ἢ φυσικὰς συμφοράς.

Τὰ φαινόμενα ταῦτα δειλίας ἄμα καὶ τόλμης ἐν τῇ διανοητικῇ καταστάσει τοῦ αὐτοκτονοῦντος ἀπησχόλησαν πολλοὺς μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ἡ περαιτέρω λύσις τοῦ ζητήματος τούτου θ' ἀπομένῃ ἰδιαίτερώς εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ ψυχολόγους.

Τινὲς τῶν νομοδιδασκάλων εὐρὸν τινα ὁμοιότητα μεταξὺ αὐτοκτονίας καὶ μονομαχίας· εἰς τούτων, ὁ Φράγκ, συγγραφεὺς τῆς φιλοσοφίας τοῦ ποινικοῦ δικαίου, κατέταξεν ἀμφοτέρας εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμφισβητουμένων ἀδικημάτων, ἀνευρών ἐν τῇ μονομαχίᾳ ἀπόπειραν μὲν φόνου κατὰ τοῦ ἀντιπάλου καὶ συνάμα αὐτοκτονίαν.

Καὶ οἱ ἅγιοι δὲ πατέρες, οἱ οἱ τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, θεωροῦντες τὴν αὐτοκτονίαν ἐπινόημα τοῦ Διαβόλου, ἐψήφισαν ἀφορισμὸν κατὰ τῶν αὐτοκτονούντων, ὡς καὶ κατὰ τῶν μονομαχούντων.

Ἀλλὰ καὶ αἱ θεωρίαι τῶν μὲν καὶ οἱ ἀφορισμοὶ τῶν δὲ, δὲν ἐπὶ νειγκον πρακτικὰ ἀποτελέσματα ἐν κοινωνίαις, ἐν αἷς ὑφίσταντο τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ αἷτια τὰ προκαλοῦντα τὴν διατάραξιν τῶν νεύρων ἢ τῶν φρενῶν. Καὶ αὕτη δὲ ἡ σωζομένη νομικὴ τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων διάταξις ἢ τιμωροῦσα τὸ πτώμα τοῦ αὐτοκτονούντος διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς χειρὸς ἐνέχουσα τι ἀπεχθές, ἥκιστα πρακτικὴ ἤθελεν ἀποδειχθῇ. «Ἐάν τις αὐτὸν διαχρήσῃται» — κατὰ τὸν ἀρχικὸν νόμον — «τὴν χειρὰ τὴν τοῦτο πράξασαν ἀποκόπτειν καὶ χωρὶς τοῦ σώματος θάπτειν.»

Βεβαίως ἡ αὐτοκτονία δὲν θὰ μείνῃ δι' ἡμᾶς ἱστορικὴ λέξις ἐνθυμίζουσα τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ Καψάλη καὶ τὴν δεδικαιολογημένην αὐτοκτονίαν τῶν χορευουσῶν Σουλιωτισσῶν τῆς Κιζάρης, ἢ τὸ πῆδημα τῆς Σαπφούς καὶ τὸ μαρτυρολόγιον τῶν ἀπὸ τοῦ Λευκάτα πετόντων, ἀλλὰ θὰ βλέπομεν ἴσως θύματα αὐτῆς ἐφ' ὅσον πολλαπλασιάζονται αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι καὶ οἱ δυσεπίτευκτοι πόθοι, ὁ δὲ μετριάσμος αὐτῶν θέλει ἐπιφέρει καὶ τὸν μετριάσμον τῶν αὐτοκτονιῶν· διότι αὕτη ἡ στατιστικὴ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ πενίχ καὶ αἱ στερήσεις εἰσὶν ἡ ριζικὴ αἰτία ἡ παράγουσα κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς ἐγκεφαλικάς καὶ νευρικάς διαταράξεις. Οὕτω τοῦλάχιστον ἀποδεικνύει ἡ στατιστικὴ τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος αὐτοκτονησάντων ἐν Γαλλίᾳ 7,572 ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ταύτης ὁ λόγος, πρόχειρός τις σύγκρισις αὐτῶν πρὸς τὰς ἐν Ἑλλάδι· παρέχει παρηγόρους τινας σκέψεις ὅτι τὸ ὑποδόσκον ἐν Ἑλλάδι κοινωνικὸν νόσημα δὲν ἔλαβεν ἔτι ἐπιφόβους διαστάσεις. Οὕτως ἀπέναντι 7512 αὐτοκτονησάντων ἐν Γαλλίᾳ, ἡ σύγκρισις τῶν ἐν Ἑλλάδι τοιούτων, τριᾶκοντα ἴσως ἐν ἐνὶ ἔτει, καταδεικνύει τὴν διαφορὰν, λαμβανομένης ὑπ' ὅψει καὶ τῆς ἀναλογίας τοῦ πληθυσμοῦ· ὁ γυναικεὺς πληθυσμὸς ἐν Ἑλλάδι δὲν παρουσιάζει· εἰμὴ ἐν ἡ δύο θύματα, ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ 1608 γυναῖκες κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡτοκτόνησαν. Ἐτι δὲ περιεργότερα διαφορὰ ὅτι οὐδεὶς ἐν Ἑλλάδι ἐξελέξατο τὸν ἀπαγχονισμόν ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ 3,307 τοιοῦτοι εὔρον τὴν ἀγχόνην καταλληλοτέραν· ἀλλ' οὔτε κατὰ τὰς ἡλι-

κίας ὑπάρχει τις ὁμοιότης· διότι ἐν ᾧ ἐν Ἑλλάδι οὐδεὶς αὐτῶν εἶχεν ὑπερβῆ τὸ τριακοστόν, ἐν Γαλλίᾳ 1,508 ἦσαν γέροντες.

Δὲν πρέπει δὲ ἐν ταῖς περὶ αὐτοκτονίας σκέψεσι νὰ λησμονηθῇ καὶ τοῦτο ὅτι πολλάκις οὐχὶ ἠθικαὶ αἰτίαι, ἀλλὰ φυσικαὶ καὶ σωματικαὶ παθήσεις προκαλοῦσι τὴν μελαγχολίαν καὶ ὅτι ὑπῆρξαν ψυχολόγοι καὶ ἱατροὶ συμβολεύσαντες τελεσφόρως τὴν πρόληψιν τῶν συνεπειῶν τῆς λυπομανίας διὰ τῆς θεραπείας τῶν νοσημάτων τοῦ ἥπατος, τοῦ στομάχου, ἢ τῆς καρδίας, ἅτινα συνήθως ἐπιφέρουσιν ἐπιφόδους μελαγχολίας.

Βεβαίως ἡ ἐπ'ἀνόδοσ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας εἰς τὰ πρὸ εἰκοσαετίας ἢ τριακονταετίας ἀγνότερα ἦθη καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν μικρῶν καὶ εὐλόγως ἐκπληρουμένων πόθων εἶναι ὀνειροπόλημα. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποκλείει τὰς σκέψεις περὶ τοῦ ἐν τῷ μέλλοντι μετριάσμου τῶν αἰτίων καὶ ἀπορριμῶν. Ἐπισκεπτόμενος τὸ ἐνταῦθα φρενοκομεῖον παρατήρησα ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν αὐτῷ ἔπαθον ἐκ μεγαλειομανίας ἢ πλουτομανίας· σύμπτωσις ἃρά γε τοῦτο ἡ ἐξήγησις τῶν αἰτίων, ἅτινα ἤγαγον αὐτοὺς εἰς αὐτό· Ἐπίσης παρατηρήθη ὅτι ὀλίγοι τῶν ἐν τοῖς φρενοκομείοις καὶ οὐδεὶς μεταξὺ τῶν αὐτοκτονησάντων ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρίων, εἰς ἃ δὲν εἰσεχώρησεν ὁ λεγόμενος πολιτισμὸς· καὶ εἰκότως, διότι ὁ πληθυσμὸς οὗτος παραμένει ἔτι ἐν τῇ αὐταρκείᾳ καὶ λιτότητι, μὴ σκανδαλιζόμενος ὑπὸ τῶν πειρασμῶν, οὔτινες πλημμυροῦσιν εἰς τὰς μεγαλουπόλεις.

Ἐκ τῶν συνοπτικωτάτων τούτων παρατηρήσεων ἐξάγεται γενικώτερόν τι συμπέρασμα, ὅτι δέον πρὸς πρόληψιν τῶν αὐτοκτονιῶν νὰ πολεμῶνται τα ἀναπτύσσοντα ταύτας ἀρχικά αἰτια, ἠθικὰ ἢ φυσικά· ὅτι ἡ ἐκλείψις τῶν ἠθικῶν αἰτίων ὑπονοεῖ τὴν ἐκλείψιν τῶν παρεισχύτων καὶ ὀθνείων ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἅτινα ἀναπτύσσουσι πόθους δυσεκπληρώτους, μογαλειομανίας καὶ πλουτομανίας, μικροφιλοτιμίας καὶ εἴ τι τοιοῦτο καὶ ὅτι ἡ ἀντιμετώπισις τῶν συμφορῶν εἶνε ἀληθὴς ἀνδρεία, ἡ δὲ ὀπισθοχώρησις ἀποδεικνύει τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μνημονευόμενον που ποιητὴν ὡς ὀρθῶς χαρακτηρίσαντα τοὺς αὐτοκτονοῦντας, ἐκείνους δηλαδὴ οἵτινες : «οὐ πονεῖν δυνάμενοι, θανεῖν ἐρώσιν».